Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 115 1994

Svenska Litteratursällskapet

Detta verk har digitaliserats. Bilderna av den tryckta texten har tolkats maskinellt (OCR-tolkats) för att skapa en sökbar text som ligger osynlig bakom bilden. Den maskinellt tolkade texten kan innehålla fel.

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Lars Lönnroth, Stina Hansson
Lund: Ulla-Britta Lagerroth, Margareta Wirmark
Stockholm: Kjell Espmark, Ulf Boëthius, Ingemar Algulin
Umeå: Sverker R. Ek
Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktör: Docent Ulf Wittrock, Litteraturvetenskapliga institutionen,
Slottet, ing. A0, 752 37 UPPSALA

Distribution: Svenska Litteratursällskapet,
Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 UPPSALA

Utgiven med stöd av
Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet

Bidrag till *Samlaren* skall lämnas dels på diskett (företrädesvis i ordbehandlingsprogrammen Word för Windows, Word för DOS eller Word Perfekt), dels i form av utskrift på papper.

ISBN 91-87666-09-X
ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Reklam & Katalogtryck, Uppsala 1995

historia alltsedan 1893, då Sveriges Författareförening bildades, en påtryckningsorganisation som arbetade för författarnas ekonomiska intressen. Marika Stiernstedts ordförandeskap under en rad stormiga år – hon tvangs för en tid rentav att lämna sin plats – får av Svedjedal följande vitsord: »Hon förstod att Författareföreningen faktiskt skulle förlora i politisk trovärdighet om man halsstarrigt höll fast vid tvåkronan.» Och Svedjedal talar om »en U-sväng» gemensam för Stiernstedt och Författareföreningen!

Som den centrala studien i boken betraktar jag trots dess utkastkaraktär en uppsats om Kvinnorna i den svenska bokbranschen och med undertiteln Om feminisering, integrering och segregering. Här finns förvisso anslagsberedda forskningsråd parata för allehanda projekt. »I mycket gäller det att peka ut områden där forskning skulle löna sig», konstaterar Svedjedal dubbeltydigt. Pil Dahlerup har i Danmark tidigare skisserat en »kvinnolitteratursociologi» och anbefallt den tematiska analysen, men Svedjedal invänder bistert att det vore lika illa att reducera alla kvinnotexter till deras kvinnomedvetande som att enbart söka efter deras klassmedvetande. Studiet av kvinnors villkor i den litterära institutionen måste få sitt egenvärde erkänt och bokbranschens kvinnor måste få sitt eget rum, menar Svedjedal. I den föreliggande uppsatsen söker han sålunda visa på kvinnornas insatser inom annars förbisedda gebit på »det litterära fältet», ett uttryck hämtat från Pierre Bourdieu. Som en uppgift anger han för övrigt att undersöka om det betydde något för stipendiestödet till kvinnorna att SFF hade en kvinnlig ordförande, Marika Stiernstedt, under ett viktigt skede. Svedjedal argumenterar för de statistiska uträkningarnas berättigande vid studiet av bokbranschen som industri som han helt sonika uttrycker det. Johan Svedjedals uppsats är att betrakta som en förberedande orientering på ett relativt obeträtt område. En härskara av kvinnliga forskare kan väntas följa honom i spåren.

Ulf Wittrock

Arne Melberg: *Mimesis – en repetition*. Brutus Östlings Bokförlag Symposion 1992.

Melbergs *Mimesis – en repetition* består av fyra kapitel: »Platons *mimesis*», »Cervantes' *imitación*», »Rousseaus *rêverie*» och »Kierkegaards *Gjentagelse*». Boken presenteras, i förordet och i baksidestexten, som en framställning om termen eller begreppet mimesis. Melberg säger att han behandlar termen »tillsammans med några av dess grannar – avbildning, upprepning, representation, närhet, avstånd, likhet, skillnad» och att han »tolkar *mimesis* i termer av 'repetition' [- - -] genom att läsa *mimesis* som en temporal term i repetitiv regi» (förordet).

Formuleringarna väcker flera viktiga frågor. Vad innebär det att vara »granne» med mimesisbegreppet? Varför är 'upprepning', 'närhet', 'avstånd', 'likhet' och 'skillnad' sådana »grannar»? Varför är »grannarna» upptagna till behandling i boken? Och vad är det att vara en temporal term i repetitiv regi? Det är förstås att ha något med tid och upprepning att göra – men vad, närmare bestämt? De här frågorna kvarstår, dessvärre, också efter läsningen av boken.

Det förblir i själva verket oklart för mig vart Melberg egentligen syftar med *Mimesis – en repetition*, och bokens uppläggning förefaller mig svår att motivera. Om Melberg ville säga något generellt om relationen mellan mimesis (i ordets gängse mening) och upprepning, kunde han ha gjort detta genom en resonerande analys. En tolkning av textställen hos Platon, Cervantes, Rousseau, Kierkegaard och andra kan knappast ges annat än en perifer roll i en sådan utredning. Däremot skulle jag tro att både modern filosofi (kunskapsteori, estetik), modern psykologi och modern lingvistik skulle få mobiliseras i diskussionen. Om Melberg å andra sidan ville ge något av en begreppshistoria – som han försiktigt antyder i förordet, och som baksidestexten på ett grovt missvisande sätt annonserar (»går igenom begreppets historia i fyra kapitel») –, måste han rimligen dels beakta de forskare som faktiskt använt begreppet (kanske t.ex. fram t.o.m. Kendall Walton och hans *Mimesis as Make-Believe* från 1990), dels sålla bort författare och forskare som talar om helt andra begrepp. För vad man än vill säga om begreppen 'rêverie', 'gjentagelse', 'Wiederholung' (Heidegger), 'repetition' (de Man) osv. – de betecknas inte med termen »mimesis», de gör inte anspråk på att vara mimesisbegrepp, och inte heller stämmer deras innehåll överens med det hos traditionella mimesisbegrepp. Det är för mig obegripligt vad de har i en bok om mimesis att skaffa – eller rättare: jag kan inte förstå, varför Melberg ser sin bok som en framställning om termen och begreppet mimesis. I mina ögon är grundkonceptionen i *Mimesis – en repetition* direkt olycklig och hindrar boken från att få något nämnvärt värde vare sig som begreppsbelysning eller begreppshistorik.

Kapitlet om Platons mimesisbegrepp, som också inkluderar Aristoteles, är inriktat på att visa på paradoxala drag i dessa filosofers mimesisbegepp och på att introducera idén om ett samband mellan mimesis och upprepning. Här som överallt i boken är det Melbergs sinne för komplikationer som utgör bokens styrka. Särskilt fäster jag mig vid hans resonemang kring begreppen 'praxis' och 'mythos' hos Aristoteles (jfr 'fabel'/ 'intrig', 'story/'plot' osv.), där han pekar på (s. 51 f.) en vacklan både hos Aristoteles och i senare narratologisk tradition: handlingen (fabeln, storyn) tenderar att betraktas än som om den hade separat existens, än som om den blev till samtidigt med intrigen. Melberg är inte ensam i samtiden om liknande iakttagelser om de här begreppsparen, men hans reflexioner och kopplingar är intressanta att ta del av.

Däremot står jag frågande inför Melbergs sätt att förbinda mimesis med upprepning. Melbergs utgångspunkt är Sokrates' kritik av Homeros i *Staten*, särskilt då i andra och tredje böckerna.

> Homeros kritiseras för att han porträtterar gudar och hjältar som mindre gudomliga och hjälteaktiga än de enligt Platon/Sokrates är (eller borde vara); samt för sitt dramatiserade-'mimetiska' berättande. Det första

exemplet på dåligt innehåll tas ur *Iliadens* sista sång: Akilles' tal till Priamos (särskilt 24:527–532). Medan det första (och egentligen enda) exemplet på dåligt utförande kommer ur *Iliadens* första sång, närmare bestämt den inledande övergången från återberättande (Platon/Sokrates kallar det 'ren' eller 'oblandad' *diégesis*) till mimetiskt berättande (*dià mimíseos*, 392D) i direkt anföring.

Det finns en ofta kommenterad korrespondens mellan början och slut i *Iliaden*. Också Platon underförstår en sådan korrespondens, förefaller det mig. Dvs Platon utvecklar eller kommenterar inget sammanhang men som första exempel på homerisk *mimesis* väljer han just de två avsnitt av den stora texten som inte bara var för sig exemplifierar ett slags *mimesis* men som faktiskt också står i ett annat slags mimetiskt förhållande till varandra. Och just detta mimetiska förhållande – preliminärt kan vi kalla det för upprepning eller *repetition* – är den variant av *mimesis* som Platon aldrig kommenterar men som han däremot praktiserar. Och som all berättande text praktiserar i grader och variationer [...]. (s. 38 f.)

Här gör Melberg åtminstone två drag som enligt min mening är oberättigade. Dels påstår han, att just de två utpekade ställena i *Iliaden* står i ett upprepningsförhållande till varandra – varför förstår jag inte. Och dels utnämner han, helt på egen hand och oklart varför, upprepning till ett »mimetiskt förhållande», en »variant av *mimesis*». Att upprepning i någon mening (Melberg lämnar begreppet 'upprepning' oförklarat) och i någon grad förekommer hos Platon, och i all berättande text, är närmast en truism. Men vad har detta med Platons mimesisbegrepp, eller med mimesisbegreppet sådant vi känner det, att göra?

På den just beskrivna – och som jag ser det: obefintliga – grunden bygger Melberg sedan vidare, väsentligen bara genom att göra sina formuleringar mer och mer svepande. På s. 42 tar han det redan som klarlagt att Platon syftar just på »denna homeriska återtagande-repetitiva *mimesis*» i sin Homeroskritik, och på s. 43 nämner han »Platons/Sokrates' kritik av repetitionen i *Iliaden*». På s. 44 fogas »repetitionen till *mimesis* och skrift i den platonska poetikens giftskåp». Och i början av Cervantes-kapitlet har upprepning vuxit till det av allt att döma viktigaste innehållet i Platons mimesisbegrepp; där talar Melberg om »de två betydelser av *upprepning* som låg som en latent konflikt redan i Platons och Aristoteles' hantering av upprepnings-, imitations- och avbildningsbegreppet *mimesis*» (s. 63).

Cervantes-kapitlet är i mitt tycke bokens svagaste. Det sägs att Don Quijote försöker sig på att upprepa guldåldern, men att en sådan upprepning också måste skapa något nytt; det sägs vidare att Don Quijote i stället för närhet, återskapad guldålder, möter avstånd (s. 80 f.), osv. Det är inte särskilt överraskande, och kapitlet mynnar också ut i konklusioner och associationer av ganska allmän karaktär: *Don Quijote* syftar (liksom Don Quijote) »till det nya» (s. 90) inte minst därför att den »i så eminent grad lever på att problematisera just Tiden, t.ex. i förhållandet mellan det gamla och det nya» (s. 93), etc.

Jag tycker inte heller att Melbergs konkreta tolkningsförslag är övertygande eller stimulerande. Jag är t.ex. kritisk till Melbergs resonemang kring en scen som han betraktar som central: det tillfälle i andra bokens tionde kapitel då Sancho Panza försöker utge ett par bondflickor för att vara Don Quijotes tillbedda Dulcinea och hennes uppvaktning, men riddaren bara säger sig se tre bondflickor på tre åsnor. Melberg redovisar olika möjliga förklaringar till det oväntade utfallet, och stannar för en egen idé. Han hänvisar till »språkliga omständigheter»; utgångspunkten för hans förklaring är den föregivna iakttagelsen att Don Quijote »inte är i stånd att ge bondflickan namnet Dulcinea» (s. 78). Don Quijote *uppfattar* emellertid, som Melberg noterar, bondflickan som Dulcinea: Don Quijote blir nämligen, som läsaren kanske minns, övertygad om att trollkarlar har förvänt hans syn. Och Don Quijote *omtalar* också bondflickan som Dulcinea i samtal med Sancho Panza (vilket Melberg inte nämner). Visserligen *tilltalar* inte Don Quijote bondflickan med namnet Dulcinea, utan med fraserna »Skönhetens drottning och prinsessa och hertiginna» och »Ers Förnämlighet eller Höghet» (Forumbibliotekets version av Edvard Lidforss' översättning). Men det får väl tänkas vara av hövlighet som han inte använder något tilltalsnamn; man får komma ihåg att han faktiskt aldrig har mött Dulcinea.

Mot den här bakgrunden förefaller det mig omotiverat att, som Melberg gör, påstå att Don Quijote »hindras [...] från att ge bondflickan namn av Dulcinea» och att tala om hans »språkliga black-out» (ibid.). Hos Melberg används emellertid tolkningen som stöd för tanken, att det finns en språklig tematik i *Don Quijote*, en tematik som har att göra med frånvaro av betecknat. Riddarens från början dödsdömda projekt blir t.ex. bl.a. att återupprätta guldålderns litterära språk »uppfattat som entydigt benämnande» (s. 79), och episoder som den med bondflickorna markerar projektets kollaps.

Betraktad som en helhet lider Rousseau-studien, liksom den om Cervantes, av något vagt och utflytande i utförandet. Melberg vill hos Rousseau urskilja »en dialektik mellan närhet och avstånd» som han, med frustrerande otydlighet, ser som analog till Platons *mimesis* och Cervantes *imitación* »i den elementära meningen att där också finns motstridiga tolkningsmöjligheter med Tiden som brytpunkt» (s. 97). En huvudtes i kapitlet är att Rousseaus »*rêverie* är ett försök att hantera fiktionens problem i ett spel mellan minne och glömska» (s. 98).

I Rousseau-kapitlet – där de centrala texterna är *Julie eller Den nya Héloïse*, *Bekännelser* och *Den ensamme vandrarens drömmerier* – har emellertid Melberg samtidigt en helt annan hand med det litterära materialet. Verkligt läsvärda är fr.a. de partier, t.ex. avsnittet om Julies underbara trädgård (ss. 107–111), där han spårar och kommenterar vattensymboliken som de här verken innehåller (tilldels byggande på Huntington Williams, Starobinski och andra). Överlag är kapitlet rikt på

textiakttagelser, varav många är slående eller intressanta. Det här är för mig bokens mest givande kapitel.

Inte desto mindre rymmer också detta kapitel en hel del tolkningar som jag vill ifrågasätta. En av huvudtankarna i studien är, att Rousseau strävar efter närhet, men att denna närhet visar sig omöjlig att realisera. I Julies avskedsbrev (del 6, brev 8) citerar Melberg ett stycke som sägs visa »att närhetens och närvarons patos, som vi såg i tidigare exempel från romanen, nu skiftats ut mot någonting som istället liknar *avståndets* patos» (s. 113). Det är på sätt och vis riktigt, men jag skulle vilja se tingen något annorlunda. Den närvaro som Rousseau söker, är väl inte minst närvaro för föreställningsförmågan, närvaro skapad av reflexion, minne och språk. Och det finns inga tecken på att *den* formen av närvaro skulle ses som förlorad i Julies avskedsbrev. Hon får tvärtom – i en mening som Melberg uteslutit i sitt citat ur brevet s. 111 f. (givetvis med uteslutningsmarkering) – utpeka just denna form av *närvaro* som den enda pålitliga: »I själva verket har den giriga och inskränkta människan, som är skapad för att vilja ha allt och få litet, av himlen fått till tröst en förmåga, som för allt vad hon begär närmare henne, lägger det under hennes fantasi, gör det närvarande och påtagligt för henne [*le lui rend présent et sensible*] och på något sätt överlämnar det till henne, och för att göra detta ägande i fantasin ljuvare för henne, anpassar det efter hennes begär.» (Olof Nordbergs övers.) Jag tycker att Melberg, när han tänker om Rousseau, tenderar att fatta önskan om närvaro alltför mycket som en önskan om litterär realism, en ambition att »få texten att gälla som verklighet och permanent *nu*» (s. 103 f.).

Flera andra av mina tolkningsinvändningar har att göra med ett speciellt brev, som blir viktigt i Melbergs behandling av *Julie*. Melberg framhäver – och det är naturligt utifrån hans tes – hur svårt brevromanen har att på ett realistiskt rimligt sätt skildra det just aktuella ögonblicket. I det sammanhanget pekar han med rätta på brev 54 i första delen. I detta *brev* till Julie beskriver Saint-Preux, som befinner sig i Julies rum i väntan på deras första kärleksmöte, sina känslor, medan Julie själv är på väg till rummet. Emellertid missförstår Melberg situationen och tror att Julie t.o.m. är närvarande i rummet under brevskrivandet och håller på att klä av sig (jfr s. 100). I själva verket är det parfymdoft och klädespersedlar i rummet som eldar Saint-Preuxs fantasi.

Det efterföljande samlaget skildras inte i romanen. Häri ser Melberg ett »tomrum», och detta tomrum förvandlar han – med en kraftig och i mitt tycke poänglös övertolkning – till »ett tecken (som ändå inte är något tecken eftersom ett tomrum inte är någonting alls) för Julie (eller för 'akten' eller för den del av Julie som tas i bruk för 'akten') och där älskaren [...] har 'tömt' de 'njutningar', som förebådades av hans visuella fantasi» (s. 101).

Melberg tenderar sedan att ta den uteblivna samlagsskildringen som ett vittnesbörd om språkets ontologiska begränsningar: »Ögonblicket flyr brevet, berättandet och språket – som kärleksögonblicket, som redan inträffat när breven och romanen börjar eller som inträffar i brottpunkterna mellan breven. [- - -] Breven understryker därmed skriftens och språkets problem: breven mäter ut klyftan mellan fenomenvärld och textvärld.» (s. 105) Men det är förstås inte skriftens och språkets problem, utan hänsyn till det passande, som hindrar Rousseau från att skildra Saint-Preux och Julie i sängen.

Kierkegaard-kapitlet är, som namnet »Kierkegaards *Gjentagelse*» antyder, en undersökning av *Upprepningen*. Studien – och Melbergs bok – avrundas emellertid med en kort diskussion av tänkandet kring upprepning hos Heidegger, Derrida och de Man.

Upprepningen är uppenbart avsedd att vara en komplex text, och dess speciella tillkomsthistoria har kanske bitvis gjort den ännu mer motsägelsefull än den var tänkt att vara. Jag tycker att det är svårt att tala om *Upprepningen* utan att diskutera den bakomliggande, strukturerande planen och de inre spänningarna i denna. Melbergs strategi är emellertid snarare att gå direkt på textuella enskildheter. Enligt hans läsning handlar *Upprepningen* om »en fram-och-tillbaka-rörelse» (s. 150), en rörelse »som installerar ett ögonblickligt *nu* och ett som *varit*» (s. 162). Av utrymmesskäl kan jag inte redovisa logiken bakom Melbergs läsning. Jag tycker emellertid att hans tolkning bygger på ett tämligen godtyckligt utväljande och kombinerande av detaljer; den saknar egentlig kontakt med textens tematik, sådan jag fattar den.

Med oklara och skiftande kopplingar förbinder Melberg Kierkegaard med Platon, Cervantes och Rousseau. Begreppet 'gjentagelse' sägs vara »ett icke-begrepp», »ett begrepp som dementerar den närvaro som det samtidigt suggererar» och genom detta »i släkt med Platons *mimesis*». Andra föga påfallande likheter får skapa anknytningar till Cervantes och Rousseau: »återtagandets och förnyelsens figur känner vi igen från Cervantes' *imitación* i kapitel 2; och det flytande icke-begreppet påminner om det som Rousseau kallade *rêverie*» (s. 162).

Det som sägs om Heidegger, Derrida och de Man är inte så djupgående, men långt mer givande än Kierkegaard-delen av kapitlet. Först här får man också fullt klart för sig, hur mycket de Man, särskilt uppsatsen »The Rhetoric of Temporality», har betytt för Melbergs bok; på ett ställe talar Melberg t.o.m. om 'mimesis' som »det klassiska begrepp som jag i tidigare kapitel använt för att fånga upp en hel del av det som de Man tar upp som spegling, reflexion och ironi» (s. 200). Det hade kanske varit det mest naturliga att göra de Man, inte Platon, till resonemangets startpunkt i den här boken om upprepning.

Framställningssättet i Melbergs bok drar uppmärksamheten till sig. Det fordras intelligens, beläsenhet, infallsrikedom och stor språkförmåga för att skriva så som Melberg gör. Melbergs stil och teknik – och utstrålningen från texterna som han behandlar – representerar ett eget slags kvalitet i boken.

Men framställningssättet är också ett hinder. Det är en ytterst krävande uppgift att i detalj följa Melbergs ofta nyckfulla tankegång och förstå vilka vägar den

följer och varför. Själv har jag inte tyckt att utbytet verkligen har gett lön för mödan. Enligt min mening bildar varken boken som helhet eller någon av studierna ett sammanhängande och insiktsskapande resonemang. Det jag kan uppskatta är därför olika mer avgränsade tankar eller observationer; några av dem har jag pekat ut under recensionens gång.

Jag vill emellertid till sist understryka, att *Mimesis – en repetition* spänner över ett mycket stort fält – från Platon och Aristoteles över Cervantes, Rousseau och Kierkegaard till Heidegger, Derrida och de Man. På många punkter har jag inte de specialkunskaper som skulle behövas för att bedöma, om Melbergs iakttagelser är riktiga eller nya.

Anders Pettersson

Clarence Crafoord: *Barndomens återkomst. En psykoanalytisk och litterär studie.* Natur och Kultur. Sthlm 1993.

Med ett eget barndomsminne öppnar Clarence Crafoord sin studie *Barndomens återkomst.* Lille Clarence, som är 3–4 år, har det varmt och gott i barnvagnens pälsfodrade åkpåse; den råkalla vinterluften och snöflingorna bekommer honom inte. Snarare är det väl så att diskrepansen mellan vinterkylan och påsvärmen får honom att må extra gott. Men så, mitt på Djurgårdsbron över det mörka vattnet, inträffar det oerhörda – modern kommenderar upp sonen ur vagnen: »Det är dags för dig att gå själv. Du är för stor för att åka vagn. Det är slut med det nu.» (S. 15.) Det är slut med det nu. Förtvivlan, gråt och skrik. Men inga protester hjälper. Obevekligt lyfter modern ur pojken och går sin väg med den tomma vagnen utan att ta notis om den lille som ligger kvar raklång på bron och skriker.

»Detta minne», skriver Crafoord, »lever så starkt i mig att jag tänker på det varje gång jag passerar platsen där jag minns att det hände. Ändå är jag inte säker på att det verkligen har hänt. I vuxen ålder har jag flera gånger talat med min mamma om det, men hon förnekade blankt att hon skulle ha kunnat göra något sådant. Det kunde möjligen ha varit någon barnsköterska. Varje gång har jag misstrott hennes bedyranden.» (S. 16 f.)

Utifrån denna upplevelse resonerar så Crafoord – med stöd av sin mångåriga erfarenhet som utövande analytiker och lärare i psykoterapi – generellt om barndomsminnens karaktär och deras betydelse för vuxenlivet, om hur 'genuina' minnen och fantasier blandas till det han kallar »en personlig myt» (s. 41) om barndomen. Sådana föreställningar och trauman bär vi ju alla med oss, även om en del s.a.s. 'valt' att förvisa dem till ett skuggliv, dolda av mer nostalgiska barndomshågkomster. Ty, som Crafoord påpekar – i dessa skuggor bor Smärtan.

Just i det konkreta och i det personligt erfarna – ett framställningssätt som i särskilt hög grad präglar bokens inledande partier – har Crafoord sin styrka. Texten ger i dessa stycken en fascinerande och (relativt) begriplig inblick i en utövande psykoanalytikers synsätt och föreställningar om människor och om den litteratur som vissa av dessa skuggvarelser skapar. Bokens avslutning, där Crafoord försöker föra en mer teoretisk diskussion om psykoanalys och litteraturtolkning, finner jag mindre givande. Alltför ofta präglas texten här av *namedroping* och en omisskännlig smak av läsefruktens halvsmälta idéer.

Mellan inledning och avslutning ligger så avsnitt där tre betydande författarskap kommenteras utifrån ett analytiskt perspektiv: »Marcel Proust och den uteblivna kyssen», »August Strindbergs livslånga kamp med begångna outförda brott», »Selma Lagerlöf och vilddjuret» samt kapitlet »Att ha sig själv som projekt», där de tre sammanförs under ett övergripande resonemang om narcissismen och dess strävan att bevara illusionen av skönhet, ungdom och grandiositet (s. 244 et passim).

Vad Crafoord har att säga om Selma Lagerlöf är i och för sig intressant, men analysen når här knappast längre än vad man tidigare har kunnat läsa hos bl.a. Vivi Edström och Gunnar Brandell. Också i passagerna om Proust är väl egentligen nyhetsvärdet inte så stort om man går till den internationella litteraturen, men för en svensk läsekrets erbjuder sig här en finstämd kommentar som öppnar vägen till Prousts värld; ett gott komplement till Olof Lagercrantz studie om man så vill.

Avsnittet om Strindberg är det längsta, och här förmår också Crafoord verkligen ge ett självständigt och mycket intressant bidrag till förståelsen av Titanens författarskap. Även i de fall man inte omedelbart är benägen att hålla med Crafoord är hans uppslag – med något undantag – värda att noga reflektera över. Som Crafoord inledningsvis demonstrerar med citat från bl.a. *Tjänstekvinnans son* och *Till Damaskus I* ligger Strindbergs egen uppfattning om minne, dikt och dröm mycket nära det synsätt Crafoord redogjort för i sin boks början, och hela avsnittet formar sig till en spännande genomgång av hur Strindbergs författargärning kan ses som en kontinuerlig självanalys (s. 108), där det omedvetna strukturerat som ett språk (i Lacans mening) framträder i Strindbergs texter. Särskilt sidorna om uppgörelsen och längtan efter en försoning med Fadern (i synnerhet s. 126–130 samt 160–168) och synpunkterna på det Crafoord kallar Strindbergs sexualneuros liksom det avslutande stycket om »Självanalysens pris», ser jag som värdefulla tillskott till tolkningen av Strindbergs mångtydiga författarskap.

Avslutningsvis vill jag varmt anbefalla Clarence Crafoords bok; jag tror att den kan verka berikande på litteraturvetenskapen som disciplin. Inte minst skulle Crafoords insikt om och intresse för den kreativa processens komplicerade natur kunna tjäna som ett välkommet korrektiv till begränsande läsarter, där konst reduceras till taktiska spelinsatser på kulturens marknadsfält. Naturligtvis kan man irritera sig över mycket i Crafoords bok. Man kan t.ex. – i likhet med Mona Vincent i *Divan* 94/8 – förfasa sig över Crafoords metodiskt naiva inställning till texttolkningens teori och praxis, och man kan stöna över hans entusiastiskt 'svettiga' stil och ibland hissnande kunskapsluckor vad gäller tidigare litteraturvetenskapliga forskningsinsatser. Men det är litet löjligt att skjuta på sittande fågel,